

De jongste burgers van Europa

De jongste kinderen van Europa – de baby's, dreumesen en peuters – zijn slechts mondjesmaat onderwerp van beleid. In wetenschappelijke kring groeit het inzicht dat investeringen in voorzieningen voor jongste kinderen bijdragen aan het welzijn en de ontwikkelingskansen van kinderen.

DOOR: MÁRTA KORINTUS - Het onderwijs, de opvoeding en de zorg voor jonge kinderen (de nul- tot drie-jarigen) staat in Europa reeds enige tijd in de belangstelling. De erkenning van de betekenis van goede kindercentra voor het welzijn en de ontwikkeling van jonge kinderen neemt toe. Ook de maatschappelijke betekenis van kindercentra wordt onderkend: zij dragen bij aan gelijke ontwikkelingskansen voor alle kinderen en leggen het fundament voor een leven lang leren. Bevindingen uit de neurowetenschappen tonen aan dat de eerste levensjaren van een kind, de periode waarin kritieke ontwikkelingen van het brein plaatsvinden, van fundamenteel belang zijn. De vroege kindertijd is een periode die wordt gekarakteriseerd door veel grote veranderingen in de fysieke, cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling. De invloed van ervaringen in de eerste jaren kunnen een leven lang doorwerken. Toch zijn baby's en dreumesen (nul- tot 3-jarigen) in veel Europese landen nauwelijks zichtbaar in beleid en debat dan peuters en kleuters (3- tot 6-jarigen).

In september 2010 vond in Moskou de eerste *UNESCO World Conference on Early Childhood Education and Care* plaats. Deze conferentie vroeg aandacht voor het belang van goede zorg voor gezondheid, voeding, ontwikkelingsmogelijkheden en gelijke kansen en de betekenis van goede voorzieningen voor jonge kinderen. De conferentie maakte duidelijk dat er wetenschappelijke onderbouwing is voor de stelling dat investeringen in de eerste levensjaren van kinderen meer positieve effecten hebben dan investeringen op latere leeftijd.

Het is niet alleen het recht op ontwikkeling van het kind dat het belang van investeringen in voorzieningen voor jonge kinderen onderstreept. Kwaliteitsvolle voorzieningen zijn ook in het belang van de arbeidsparticipatie van vrouwen. In Europa groeit de aandacht voor beleid en voorzieningen die nodig zijn om om een goede balans te creëren tussen werk- en privéleven van beide ouders. De nieuwe generatie vaders neemt een groter deel op zich in de zorg voor kinderen. Daarvoor zijn flexibele arbeidscontracten, ouderschapsverlof en voorzieningen voor kinderen nodig om de 'dubbele' last van arbeid en zorg te verlichten.

De Europese Unie hecht veel belang aan beleidsmaatregelen die maatschappelijke samenhang en sociale inclusie bevorderen. Helaas zijn veel voorzieningen voor de jongste kinderen niet gelijkmatig toegankelijk voor alle kinderen. Daardoor versterken zij eerder de ongelijke uitgangspositie van kinderen dan dat zij ze tegengaan. Dit onderstreept eens te meer dat er grote behoefte is aan programma's die kinderen gelijke kansen geven en die de arme, kwetsbare en mentaal of fysiek beperkte kinderen en kinderen van minderheidsgroeperingen ondersteunen. Het is aan de nationale regeringen om hierin het initiatief te nemen.

Het OECD-rapport *Starting Strong* laat zien dat het aantal jonge kinderen in kindercentra groter is dan ooit. De groei van het aantal voorzieningen gaat gelijk op met het toenemende bewustzijn dat participatie van jonge kinderen in kindercentra kan helpen achterstanden op te heffen en ook het inzicht in wat een kinder-

centrum tot een goed kindercentrum maakt, groeit. Toch blijft het aantal voorzieningen voor jongste kinderen kleiner dan het aantal voorzieningen voor kinderen van 3 tot 6 jaar. Uit rapporten over de implementatie van de Barcelonadoelstellingen uit 2002, waarin is bepaald dat lidstaten moeten streven naar de beschikbaarheid van voorzieningen voor 33 procent van de kinderen, blijkt dat de meeste Europese lidstaten deze doelstelling niet gehaald hebben. Zelfs het gerapporteerde aantal beschikbare plaatsen moet met terughoudendheid gelezen worden. Elk land richt de voorzieningen voor jonge kinderen op eigen wijze in en hanteert daarbij eigen definities. De beschikbaarheidscijfers zeggen weinig als niet ook het aantal uren dat kinderen van de voorziening gebruikmaken in aanmerking genomen wordt (zie de grafiek). De statistieken van Nederland en Engeland bijvoorbeeld, geven respectievelijk 45 procent en 33 procent voor het aantal kinderen dat gebruikmaakt van de voorziening. Echter, uitgaand van een verblijf van 30 uur per week, zakken de percentages naar respectievelijk 4 en 5 procent. Hoe anders is het in Denemarken waar de meeste kinderen de hele dag in de opvangvoorziening verblijven.

Er zijn veel redenen voor de lage beschikbaarheid van voorzieningen voor jonge kinderen. Eén daarvan is dat er minder beleidsaandacht is voor deze leeftijdsgroep. In sommige nieuwe EU-landen overheerst de overtuiging dat het beter is om kinderen jonger dan 3 jaar thuis op te voeden en deze landen hebben dan ook de laagste toegankelijkheidscijfers. Lange perioden voor ouderschapsverlof in landen als Hongarije en Tsjechië maskeren de behoefte aan kinderopvangvoorzieningen. Desondanks groeit ook in deze landen het bewustzijn van het belang van goede opvangvoorzieningen voor jonge kinderen en hun families, een belang dat beschouwd moet worden als een fundamentele publieke verantwoordelijkheid voor betere toekomstkansen voor onze jongste inwoners.

Tullia Musatti en *Susanna Mayer* bespreken pedagogische benaderingen in opvangvoorzieningen voor kinderen jonger dan drie jaar. Daarnaast beschrijft *Aldo Fortunati* hoe een klein Italiaans stadje de rechten van haar jongste inwoners erkent: het recht om gebruik te maken van goede kindercentra die kinderen de hoofdpersoon in hun eigen leerproces laten zijn. *Elin Michélsen* beschrijft haar onderzoek in de Zweedse kinderopvang naar de interactie tussen leeftijdgenoten en het belang daarvan voor sociale en emotionele ontwikkeling. *Ole Henrik Hansen* schetst recent onderzoek in Scandinavische landen.

Welke systemen en modellen hanteren verschillende landen voor kinderopvang? *Lúcia Santos* stelt in haar bijdrage voor het succesvolle educatieve aanbod voor de 3- tot 6-jarigen ook te implementeren voor de jongste kinderen. *Bronwen Cohen* schetst de resultaten van het door Europa gefinancierde programma *Working for Inclusion* dat het belang onderstreept van een volledig geïntegreerd systeem voor jonge kinderen. Zij verwijst hierbij naar een voor alle kinderen toegankelijk aanbod dat de ongelijkheid in het gebruik van de voorzieningen terugdringt. Denemarken en Finland zijn twee van de vijf landen met zo'n systeem. *Stig Lund* en *Päivi Linberg* beschrijven ze.

Het is voor ouders van jonge kinderen essentieel dat ze de mogelijkheid hebben om (betaald) verlof te kunnen nemen. *Peter Moss* benadrukt het belang om verlof af te kunnen stemmen op het kinderopvangaanbod. *Agnes Simonyi* beschrijft het debat over de balans tussen werk en privéleven. In de laatste twee bijdragen tot slot schetsen wij de laatste Europese ontwikkelingen: in een exclusief interview gaat *Nóra Milotay* in op het document van de Europese Commissie over de voorzieningen voor zorg en educatie voor jonge kinderen. *Jana Hainsworth*, secretaris-generaal van Eurochild, beschrijft andere ontwikkelingen op Europees niveau. Tot slot beschrijft *Roger Neugebauer*, voorzitter van World Forum Foundation for Early Childhood Education, de kansen, uitdagingen en bedreigingen die de wereld aan jonge kinderen biedt.

Márta Korintus is hoofd onderzoek aan het National Institute for Family and Social Policy in Budapest, Hongarije
marta.korintus@szmi.hu.

■ Percentage kinderen dat een kindercentrum bezoekt
 ■ Percentage kinderen dat meer dan 30 uur per week een kindercentrum bezoekt

DEELNEMERSAANTALLEN VOOR ALLE KINDEREN, EN VOOR KINDEREN DIE MEER DAN 30 UUR P/W DE VOORZIENINGEN BEZOEKEN

